

Innhold

Forord.....	5
DEL I GENERELLE SPØRSMÅL.....	17
1 Innledning.....	19
1.1 Tema for og disposisjon av boka.....	19
1.1.1 Faget trygderett.....	19
1.1.2 Skillet mellom ytelser til livsopphold og ytelser som skal dekke bestemte utgifter.....	20
1.1.3 Folketrygdens stønadsmeny.....	21
1.1.4 Oversikt over de forskjellige folketrygdytelsene.....	22
1.1.5 Plan for framstillingen.....	22
1.2 Trygderettens framvekst.....	23
1.2.1 Hovedkilder til underhold på midten av 1800-tallet ...	23
1.2.2 Viktige samfunnsendringer fram mot det forrige århundreskiftet.....	24
1.2.3 Loven om ulykkesforsikring for fabrikkarbeidere.....	25
1.2.4 Fire trygdelover før første verdenskrig.....	25
1.2.5 Tre trygdelover før andre verdenskrig.....	26
1.2.6 Etterkrigsårene.....	26
1.2.7 Folketrygden.....	27
1.2.8 NAV-reformen.....	27
1.2.9 De siste års utvikling.....	28
1.3 Noen grunnbegreper og grunnprinsipper.....	29
1.3.1 Hvem er medlemmer i folketrygden?.....	29
1.3.2 Folketrygdens beregningsfaktorer.....	31
1.3.3 Folketrygdens finansiering.....	32
1.3.4 Folketrygdens administrasjon.....	33
1.3.5 Krav om trygdeytelser og overprøving av vedtak.....	36
1.3.6 Rettighetsbegrepet i trygderetten.....	37
2 Rettskildene i trygderetten.....	38
2.1 Innledning.....	38
2.1.1 Ulike problemstillinger om retten.....	38
2.1.2 Rettsdogmatikken / gjeldende rett.....	38
2.1.3 Tre rettskildegupper og 16 rettskildefaktorer.....	40
2.2 Lovbaserte (skrevne) rettskilder.....	40
2.2.1 Grunnloven.....	40
2.2.2 Menneskerettighetene.....	41

2.2.3	EU-reglernes betydning i trygderetten	43
2.2.4	Lovgivning	45
2.2.5	Lovforarbeider	46
2.2.6	Såkalte etterarbeider	47
2.2.7	Forskrifter	48
2.2.8	Forarbeider til forskrifter	49
2.3	Praksisbaserte rettskilder	50
2.3.1	Prejudikater fra Høyesterett	50
2.3.2	Lagmannsrettens praksis	50
2.3.3	Trygderettens praksis	51
2.3.4	NAVs praksis	54
2.3.5	NAVs rundskriv	55
2.4	Vurderingsbaserte rettskilder	56
2.4.1	Rettsoppfatninger (hos folk flest og i juridisk litteratur)	56
2.4.2	Alminnelige rettsprinsipper	57
2.4.3	Reelle hensyn	57
3	Rettsikkerhet	59
3.1	Innledning	59
3.2	Rettsikkerhet og andre verdier	59
3.2.1	To hovedbetydninger av ordet rettsikkerhet	59
3.2.2	Rettsikkerhet må avveies i forhold til andre hensyn, særlig om forholdet til effektivitet, demokrati og behandlingssideologi	61
3.3	Måter å øke rettsikkerheten på	62
3.3.1	Innledning	62
3.3.2	Materielle regler	62
3.3.3	Prosessuelle regler	63
3.3.4	Personelle regler	63
3.3.5	Kontrollorganer	64
3.4	Institusjonen Trygderetten	64
3.4.1	Trygderettens status	64
3.4.2	Saksbehandling	65
3.4.3	Trygderettens arbeidsområde	65
3.4.4	Domstolskontroll med Trygderettens kjennelser	66
3.5	Andre rettsikkerhetsgarantier	67
3.5.1	De ordinære NAV-organene	67
3.5.2	NAV Klageinstans	68
3.5.3	Ankenemnda for sykepenger i arbeidsgiverperioden	68
3.5.4	Stortingets ombudsmann for forvaltningen	69
3.6	De juridiske profesjonene	69
3.6.1	Oversikt	69
3.6.2	Forvaltningstjenestemenn	70
3.6.3	Dommere	71

3.6.4	Advokater	71
3.6.5	Universitets- og høyskolejurister	71
DEL II FOLKETRYGDENS YTELSE TIL LIVSOPPHOLD . . .		73
4	Folketrygdens korttidstelselser	75
4.1	Sykepenger	75
4.1.1	Kort historikk	75
4.1.2	Generelle vilkår for rett til sykepenger	76
4.1.2.1	Tilknytning til det norske samfunnet	76
4.1.2.2	Tilknytning til arbeidslivet	76
4.1.2.3	Alder	77
4.1.3	Sykdom som vilkår for rett til sykepenger	77
4.1.3.1	Innledning	77
4.1.3.2	Legevitenskapens sykdomsbegrep	78
4.1.3.3	Diagnoser og symptomer	78
4.1.3.4	Sosiale og økonomiske problemer	79
4.1.3.5	Selvforskyldte sykdommer mv.	80
4.1.3.6	Grensen mellom sykdommer og normaltilstander	81
4.1.3.7	Bevis for at det foreligger sykdom	83
4.1.4	Kravet om arbeidsuførhet	85
4.1.5	Rett til sykepenger uten at det foreligger arbeidsuførhet på grunn av sykdom	86
4.1.6	Sykepenger til arbeidstakere	87
4.1.6.1	Sykepengenes størrelse	87
4.1.6.2	Arbeidsgiverperioden	88
4.1.6.3	Unntak fra reglene om arbeidsgiverperiode	89
4.1.6.4	Sykepenger fra folketrygden	90
4.1.7	Sykepenger til selvstendig næringsdrivende	90
4.1.7.1	Sykepengenes størrelse	90
4.1.7.2	Tilleggsforsikring	91
4.1.8	Sykepenger til frilansere	91
4.1.8.1	Sykepengenes størrelse	91
4.1.8.2	Frilansere versus arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende	91
4.1.9	Nye regler om beregning av sykepenger for arbeidstakere og frilansere	92
4.1.10	Opphold i helseinstitusjon og liknende	94
4.1.11	Behandling av sykepengesaker	94
4.1.12	Rettspolitiske synspunkter	96
4.2	Omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger	97
4.2.1	Innledning	97
4.2.2	Omsorgspenger ved barns sykdom	98

4.2.3	Opplæringspenger ved deltakelse på kurs for foreldre med et funksjonshemmet barn	99
4.2.4	Pleiepenger for syke barn.	100
4.2.5	Pleiepenger ved omsorg i livets slutfase	101
4.3	Foreldrepenger og svangerskapspenger.	102
4.3.1	Innledning	102
4.3.2	Svangerskapspenger	102
4.3.3	Foreldrepenger	103
4.3.4	Gradert uttak av foreldrepenger	106
4.3.5	Engangsstønnad ved fødsel og adopsjon	106
5	Folketrygdytelse i omstillingsperioder	107
5.1	Dagpenger under arbeidsløshet	107
5.1.1	Kort historikk	107
5.1.2	Sikring mot arbeidsløshet.	108
5.1.3	Tilknytning til det norske samfunnet	109
5.1.4	Arbeidsmarkedstilknytning (kvalifikasjonskravet)	109
5.1.5	Reell arbeidssøker	111
5.1.6	Permitteringer.	113
5.1.7	Forlenget ventetid ved «selvforskyldt arbeidsløshet»	115
5.1.8	Suspensjon av retten til dagpenger.	116
5.1.9	Arbeidskonflikter	116
5.1.10	Stønadsdager og stønadsperioder.	117
5.1.11	Dagpengenes størrelse	117
5.1.12	Behandling av dagpengesaker	119
5.1.13	Forholdet mellom dagpengene og andre folketrygdytelse.	119
5.2	Arbeidsavklaringspenger	122
5.2.1	Rehabilitering og attføring.	122
5.2.2	Lovhistorien	123
5.2.3	Tilknytning til Norge	124
5.2.4	Alder.	125
5.2.5	Sykdom, skade eller lyte	125
5.2.6	Nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom	127
5.2.7	Kravene om aktiv behandling, arbeidsrettet tiltak og/eller muligheter til å komme i arbeid	128
5.2.8	Bistandsbehov, arbeidsevnevurdering og aktivitetsplan.	129
5.2.9	Aktivitetskrav og meldeplikt som vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger.	131
5.2.10	Stønadsperioder og oppfølgingstidspunkter.	132
5.2.11	Arbeidsavklaringspengenes varighet	132
5.2.12	Arbeidsavklaringspengenes størrelse	133
5.2.13	Behandling av saker om arbeidsavklaringspenger.	134
5.2.14	Rettspolitiske synspunkter	135

5.3	Overgangsstønad	136
5.3.1	Innledning	136
5.3.2	De som har aleneomsorg for barn	136
5.3.2.1	Innledning	136
5.3.2.2	Generelle vilkår for rett til ytelser etter ftl. kap. 15	137
5.3.2.3	Vilkår for rett til overgangsstønad ved aleneomsorg for barn	139
5.3.3	Enker og enkemenn	140
5.3.4	Gjenlevende skilte personer	141
5.3.5	Tidligere familiepleiere	141
5.3.6	Overgangsstønadens størrelse	142
5.3.7	Bortfall av rett til overgangsstønader	143
5.3.8	Administrasjon	143
6	Folketrygdens langtidsytelser	144
6.1	Alderspensjon	144
6.1.1	Innledning	144
6.1.2	Den store pensjonsreformen	145
6.1.3	Flere alderspensjonsordninger etter folketrygdloven	146
6.1.4	Generelle vilkår for rett til alderspensjon	147
6.1.4.1	Krav til alder	147
6.1.4.2	Medlemskap	148
6.1.5	Alderspensjon etter kapittel 19 («gammel» alderspensjon)	149
6.1.5.1	Innledende bemerkninger	149
6.1.5.2	Grunnpensjon	149
6.1.5.3	Tilleggspensjon	151
6.1.5.3.1	Inntektsnivået	151
6.1.5.3.2	Pensjonsprosentene	152
6.1.5.3.3	Poengår	153
6.1.5.3.4	Formel for beregning av tilleggspensjon	153
6.1.5.4	Grunnytelser – Minste pensjonsnivå og pensjonstillegg	153
6.1.5.5	Levealdersjustering og nøytralt uttak	154
6.1.5.6	Regulering	154
6.1.6	Alderspensjon etter kapittel 20 (ny alderspensjon)	155
6.1.6.1	Innledning	155
6.1.6.2	Opptjening	155
6.1.6.3	Utmåling	156
6.1.6.4	Minsteytelse – garantipensjon	157
6.1.6.5	Regulering av pensjonen	158

6.1.7	Den kombinerte ordningen for personer født fra 1954 til 1962	158
6.1.8	Pensjonsordningen for årskullene 1943 og tidligere (opprinnelig alderspensjon)	159
6.1.8.1	Innledning	159
6.1.8.2	Levealdersjustering og regulering	159
6.1.8.3	Særtilllegg	159
6.1.8.4	Folketrygdens minstepensjon	160
6.1.8.5	Ektefelle tillegg	160
6.1.8.6	Barnetilllegg	161
6.1.8.7	Inntektsprøving av forsørgertilleggene	161
6.1.8.7.1	Innledning	161
6.1.8.7.2	Inntekter som er relevante ved inntektsprøvingen	162
6.1.8.7.3	Størrelsen på fribeløpene og reduksjonssystemet	163
6.1.8.7.4	Spørsmålet om grunnlovsmessigheten av reglene om inntektsprøving	164
6.1.9	Oppsummering	165
6.1.10	Rettspolitiske betraktninger	167
6.1.11	Alderspensjonens størrelse under opphold i helseinstitusjon m.m.	168
6.1.12	Eksport av alderspensjon til utlandet	168
6.2	Uføretrygd	170
6.2.1	Innledning	170
6.2.2	Tilknytning til det norske samfunnet	170
6.2.2.1	Innledning	170
6.2.2.2	Krav om forutgående medlems tid	170
6.2.2.3	Krav om fortsatt medlemskap i trygden og eksport av uføretrygd	172
6.2.3	Alder	172
6.2.4	Kravet om sykdom	173
6.2.5	Kravet om gjennomgått hensiktsmessig behandling og attføring	175
6.2.6	Kravet om minst 50 prosent varig inntektsmessig uførhet	176
6.2.6.1	Den nedre uføregraden	176
6.2.6.2	Generelt om fastsetting av uføregrad	177
6.2.6.3	Spesielt om husmødre	179
6.2.7	Uføretrygdens størrelse	181
6.2.7.1	Hovedregler	181
6.2.7.2	Enkelte særregler	182
6.2.7.3	Framtidig trygdetid	183

6.2.7.4	Barnetillegg	184
6.2.7.5	Tillegg til uføretrygd for gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg).	184
6.2.8	Gradering av uføretrygd	184
6.2.9	Inntekt ved siden av uføretrygd	185
6.2.10	Spørsmålet om grunnlovsmessigheten av nye regler om uføretrygd.	187
6.2.11	Behandling av saker om uføretrygd. Ytelser i ventetiden	189
6.2.12	Endringer i uføretrygdordningen over tid	189
6.3	Etterlattepensjon	192
6.3.1	Innledning	192
6.3.2	Pensjon til enker og enkemenn.	192
6.3.3	Pensjon til gjenlevende skilte personer	194
6.3.4	Pensjon til tidligere familiepleiere	194
6.3.5	Etterlattepensjonens størrelse.	195
6.3.5.1	Fastsetting av full pensjon	195
6.3.5.2	Inntektsprøving av etterlattepensjon	196
6.3.6	Barnepensjon	197
6.3.6.1	Vilkår for rett til pensjon	197
6.3.6.2	Barnepensjonens størrelse	197
6.3.7	Forslag til endringer i etterlatteytelser	198

DEL III FORHOLDET MELLOM FOLKETRYGDEN

OG ANDRE ORDNINGER.	199
-----------------------------	-----

7	Samordning av pensjoner	201
7.1	Oversikt over samordningsreglene	201
7.1.1	Historisk bakgrunn	201
7.1.2	Ulike typer samordning	202
7.1.3	Samordning av selve stønadssystemet eller beløpsmessig samordning?	202
7.2	Intern samordning	203
7.2.1	Innledning	203
7.2.2	Folketrygden.	203
7.2.3	Statens pensjonskasse.	204
7.3	Horisontal samordning	205
7.3.1	Oversikt	205
7.3.2	Hovedprinsippene for samordning av flere offentlige tjenestepensjoner	206
7.3.3	Et eksempel på samordning av alderspensjoner ved lønnsstigning	207
7.3.4	Et eksempel på samordning av alderspensjoner ved lønnsnedgang.	207

7.3.5	Godskriving av kvalitetsforskjellen	208
7.3.6	Overføringsavtaler	209
7.4	Vertikal samordning.	210
7.4.1	Hovedprinsippene.	210
7.4.2	Forholdet mellom folketrygden og de offentlige tjenestepensjonene	210
7.4.3	Et eksempel på samordning av alderspensjoner.	211
7.5	Samordningsreglene og rettssikkerheten	212
8	Yrkesskader og yrkessykdommer	214
8.1	Innledning	214
8.2	Kort historikk.	214
8.2.1	Loven om ulykkesforsikring av 1894.	214
8.2.2	Veksten i norsk trygdelovgivning.	215
8.3	Vilkårene for rett til yrkesskadedekning etter folketrygdoven.	216
8.3.1	Personkrets	216
8.3.2	Situasjoner som dekkes av trygden	217
8.3.3	Yrkesskader	218
8.3.4	Yrkessykdommer	220
8.4	Folketrygdens ytelser ved yrkesskader	220
8.4.1	Koblingsord	220
8.4.2	Ulike trygdefaser	222
8.4.3	Ytelser som skal dekke utgifter til livsopphold	222
8.4.4	Ytelser som skal dekke ekstrautgifter	224
8.4.5	Menerstatning.	224
8.5	Yrkesskadeforsikringen.	224
8.5.1	Bakgrunnen for ordningen	224
8.5.2	Vilkår for rett til erstatning.	225
8.5.3	Fastsetting av erstatningens størrelse.	227
8.6	Skadeserstatning ved yrkesskader og yrkessykdommer	228
8.6.1	Ansvarsfrihetsprinsippet oppheves.	228
8.6.2	Fastsetting av erstatningen	229
8.7	Rettspolitisk vurdering av kompensasjonssystemet	230
8.7.1	Yrkesskadedekningen i folketrygdssystemet.	230
8.7.2	Innføring av dobbeltsporet system.	231
8.7.3	Yrkesskadetrygden og rettsutviklingen	232
8.7.4	Forslag om én arbeidsskadeforsikring	234
9	Folketrygdens særpreg og plass i samfunnet. Likheter og forskjeller mellom sosialtjenesten, privat forsikring og folketrygden	236
9.1	Tre hovedordninger for økonomisk kompensasjon	236
9.1.1	Innledning	236
9.1.2	Sosialtjenesten	236

9.1.3	Privat forsikring	237
9.1.4	Folketrygden	237
9.2	Medlemskap – ordningenes personkrets	239
9.2.1	Innledning	239
9.2.2	Sosialtjenesten	239
9.2.3	Privat forsikring	240
9.2.4	Folketrygden	240
9.3	Stønads situasjoner og forsikringstilfeller	241
9.3.1	Innledning	241
9.3.2	Sosialtjenesten	241
9.3.3	Privat forsikring	241
9.3.4	Folketrygden	242
9.4	Unntak fra dekningsområdet	242
9.4.1	Innledning	242
9.4.2	Sosialtjenesten	243
9.4.3	Privat forsikring	243
9.4.4	Folketrygden	243
9.5	Ytelsesnivå og dekningsgrad	244
9.5.1	Innledning	244
9.5.2	Sosialtjenesten	244
9.5.3	Privat forsikring	245
9.5.4	Folketrygden	245
9.6	Beskatning	246
9.6.1	Innledning	246
9.6.2	Sosialtjenesten	246
9.6.3	Privat forsikring	246
9.6.4	Folketrygden	247
9.7	Finansiering av de forskjellige ordningene	248
9.7.1	Innledning	248
9.7.2	Sosialtjenesten	248
9.7.3	Privat forsikring	248
9.7.4	Folketrygden	249
9.8	Ordningenes økonomi	250
9.8.1	Innledning	250
9.8.2	Sosialtjenesten	250
9.8.3	Privat forsikring	250
9.8.4	Folketrygden	250
9.9	Administrasjon av ordningene	251
9.9.1	Innledning	251
9.9.2	Sosialtjenesten	252
9.9.3	Privat forsikring	252
9.9.4	Folketrygden	253
9.10	Statlig styring	256
9.10.1	Innledning	256

9.10.2 Sosialtjenesten	256
9.10.3 Privat forsikring	257
9.10.4 Folketrygden.	257
9.11 Grunnlovsværn	258
9.11.1 Innledning	258
9.11.2 Sosialtjenesten	258
9.11.3 Privat forsikring	259
9.11.4 Folketrygden.	259
9.11.4.1 Prinsipielle synspunkter.	259
9.11.4.2 Plenumsdommene fra Høyesterett.	261
9.11.4.3 Enkepensjons-dom I	263
9.11.4.4 «Hagen-dommen»	268
9.11.4.5 Bør grunnlovsværnet styrkes eller svekkes?	268
9.12 De enkelte ordningenes betydning	269
9.12.1 Innledning	269
9.12.2 Sosialtjenesten	269
9.12.3 Privat forsikring	270
9.12.4 Folketrygden.	271
10 Registre	273
10.1 Litteratur	273
10.2 Lovregister.	281
10.3 Lovforarbeider og andre offentlige dokumenter	291
10.4 Praksis	294
10.5 Statistikk	297
10.6 Annet	297
10.7 Stikkord	298